

Lubka a Kovovlad

Bolo to dávno; tomu už pamätníka niet. Žila u nás jedna chudobná vdova a tá mala veľmi peknú dievku, jedinicu; volala si ju Lubkou. Mater bola samá pokora, ale dievka na mater sa neudala; to bola pýcha, ktorej roveň sotva by sa našla na svete.

Peknô každému sa páči; nie čudo, že k Lubke dokučovalo dovedačov i pytačov mnoho zblízka i zďaleka. Mat' ucestila každého, kto sa do jej domu naklonil, ale Lubka také dávala odpovede, že sa žiaden neopovážil jej materin prah po druhý raz prekročiť.

„Čo robíš, zle robíš!“ napomínala ju mati. „Pýcha peklom dýcha a chodí pred pádom. Chudobnô si dievča a preberáš si medzi mládenkami ako medzi malinami. – No, no! Len žeby si si kyslú nevybrala.“

Ale čo mati predkladala, to dievka jedným uchom dnu a druhým von; a čím viacej záletníkov mala okolo seba, tým väčšia bola jej pýcha.

Jednu noc mesiac jasno svietil a mat' i dievka ležali spolu na svojom lôži. Lubka spala, ale materi spať nedalo; ju nepokojila pýcha dievkina. I sadla si na posteli a vyňavši pátriky svoje spod hlavnice, modlila sa. A keď sa pomodlila, pozrela na ako sa tá vo sne usmieva.

„Tomu môjmu dievčaťu sa Čosi milo sníva,“ pomyslela mat' a prežehnavši dievku, uložila sa k nej a zaspala.

Ráno, keď sa prebudili, hovorí mati dievke: „A tebe sa tej noci čosi milo snívalo, lebo si sa vo sne usmievala.“

„Hej mamó, odpovedala Lubka, „keby ste vedeli, mala som vám ja utešený sen. Len sa mi prisnilo, že ma prišiel pýtať krásny mladý pán, a to na medenej kolimahe, a na záručnô že mi doniesol zlatý prsteň s drahými kameňmi, čo sa ligotali ako tie hviezdy na nebi. A keď som s tým prsteňom do kostola vošla a pod obraz Blahoslavenej stala, všetok ľud pozeral iba na ňu a na mňa,“

„Zmiluj sa, bože, nad nami! Teba, dievča, zlý duch márne!“ zvolala mat', ale Lubka obrátila sa k stene a blúdila myšlienkami svojimi ktovie kade za tým krásnym mladým pánom, čo sa jej prisnil.

Ten deň prišli k nej pytači a pýtali ju na sedliacky chlieb. Mati sa radovala, že dostane hodného zaťa, pri ktorom i jej dievka dobre bude opatrená. Ale Lubka pyšno okríkla pytačov:

„Prepadnite sa i s vašim sedliackym chlebom! Nech ten sedliak príde po mňa na medenej kolimahe a na záručnô nech mi donesie zlatý prsteň s drahými kameňmi, čo sa budú ligotať ako tie hviezdy na nebi;

potom pôjdem zaň.“

Na druhú noc Lubka zase spala, ale materi spať nedalo; ju nepokojila pýcha dievkina, I sadla si na posteli a vyňavši pátriky svoje spod hlavnice, modlila sa. A ako sa ona modlí, len Lubka hlasité zo sna Ba zasmeje.

„Čože sa tej zase ukazuje?“ pomyslela mat' a dokončivši modlitbu, prežehnala dievku a uložila sa k nej. Ale dlho zaspáť nemohla, iba nad samým ránom trochu zadriemala.

Keď sa prebudili, pýta sa mati dievky:

„Čože sa tebe zase tej noci ukazovalo? Ved' si sa hlasité zo sna zasmiala.“

„Keď sa vám žiada vedieť, nuž vám len poviem,“ odvetila Lubka pyšno, „Mala som zase utešený sen. Prisnilo sa mi, že ma prišiel pýtať krásny mladý pán, a to na striebornej kolimahe; a na záručnô že mi doniesol zlatú partu, čo svietila ako ten mesiac na nebi. A keď som pod tou partou do kostola vošla a pod obraz Blahoslavenej stala, ľudia viacej pozerali na mňa ako na ňu.“

„Zmiluj sa, bože, nad nami! Teba, dievča, zlý duch márne!“ zvolala mat' a s plačom napomínala dievku:

„Modliže sa, modli, a pros Otca z neba, aby zlého ducha odvrátil od teba.“

Mat' napomínala, mat' plakala – a Lubka otvorivši si oblok, dívala sa dolu do svojej kvetnice a vyzerala tam čo najpeknejšie kvety, ktoré by tomu krás* nemu pánovi do pera uvila, keby sa jej sen zistil.

Ten deň prišli Lubke pytači a pýtali ju na zemiansky chlieb, Mati nevedela, ako má bohu ďakovať za to šťastie, ktorô jej dievke preukázal, ale Lubka pyšno okríkla pytačov:

„Prepadnite sa i s vašim zemianskym chlebom! Nech ten zeman príde po mňa na striebornej kolimahe a na záručnô nech mi donesie zlatú partu, čo bude svietiť ako ten mesiac na nebi; potom pôjdem zaň.“

Na tretiu noc Lubka zase spala, ale materi spať nedalo; jej duša celá už bola umučená pre pýchu dievkinu. I sadla si na posteli a vyňala pátriky svoje spod hlavnice, aby sa pomodlila. Ale ani sa ešte neprežehnala, len sa Lubka začne hlasité zo sna smiať a smiala sa bezprestania, dobre sa tam nezašla.

„Čože túto nešťastnicu prenešťastnú zase pokúša? bedovala mat' a budila dievku, aby sa svätý otčenáš pomodlila. Ale Lubka prevalivši sa na druhý bok, zase zaspala a zaspavši znovu sa smiala. Tak to šlo do bieleho rána; mat' ani oka nezavrela.

Keď sa Lubka prebudila, pýta sa jej mat':

„Čože teba, ty nešťastnica prenešťastná, zase pokúšalo? Ved' si sa celú noc zo sna smiala ako dáka šialená.“

„Áno!“ odvetila jej Lubka potupne, „radi by ste mi zase kázeň kázat? – Mne vašej kázne netreba!“

„Už mi len povedz!“ dotierala mati. „Ved' mi je strach o dušu tvoju. – Čože ťa to pokúšalo?“

„Nie ma nepokúšalo,“ odvetila Ľubka, „ale aby ste vedeli, mala som zase utešený sen- Prísnilo sa mi, že ma prišiel pýtať krásny mladý pán, a to na zlatej kolimahe, a na záručnô doniesol mi zlatý stan, čo sa jasal ako len to slnko na nebi. A keď som v tom stane do kostola voala a pod obraz Blahoslavenej stala, všetok ľud iba na mňa pozeral a na ňu nik.“

„Zmiluj sa, bože, nad nami!“ zvolala mať, ale Ľubka vylúčila sa z postele, prehodila si letnicu a pleskla dverami. A mať rozžialená utiahla sa do tichej komôrky svojej, aby si tam uľahčila dušu modlitbou a plačom.

V ten deň zadupotalo a zahurtovalo čosi na ulici. Ľubka skočila k obluku – a čo videla?

Pred ich domom zastali tri kolimahy s bohato odetým panstvom; jedna medená, druhá strieborná a tretia zlatá; v každej kolimahe po šesť koni a každých šesť inej líky. A z tej zlatej vystúpil krásny mladý pán v zelenom dolmáne, červených nohaviciach a bielom kalpaku. A to všetko tak sa blyšťalo na ňom od zlata a drahého kamenia, že Ľubka, dívajúc sa naň, oči dlaňou prisloniť si musela.

Mladý pán zabral sa vopred, ostatnô panstvo za ním a pristo do vdovinho domu. Keď vošli, poklonili sa prívětivé a pozdravili mater i dievku. Materi od ľaku viazli slová na jazyku, ale Ľubka pekne ich privítala i uvijala sa okolo nich a Štebotala ani lastovička. A hneď utrela biele lávky okolo stola svojou zásterkou a prosila panstvo, aby si ráčili sadkať,

„Ďakujeme,“ prehovoril starosvat, „ale neprisadneme k tomuto posvätnému miestu, na ktorom Otec nebeský svoje dary domu tomuto podáva, počím neoznámime svoju žiadosť, ktorá nás k Láskam Vaším priviedla.“

„Ráče rozkázať s nami!“ odvetila vdova s pokornou úklonou, „vdľačne poslužíme, v čom budeme možné.“

„Rozkazovať nám nesluší,“ rečnil starosvat ďalej, „ale budeme prosiť. – V tej vašej záhradke, dobrá mamko, kvitne jeden krásny kvietok. Vy o ňom azda ni nevíete, a nás by to úprimne tešilo, keby ste nám ovolili ten kvietok do nasej záhradky presadiť.“

„Ach, veď som ja len chudobná vdovička,“ odpovedala na to mati Ľubkina, „chudobná je i moja záhradka. Nečujem, veru, že by sa v nej našiel kvietok, letory by takô slávno panstvo tešiť mohol.“

„Ba áno,“ dotušoval starosvat. „Pánboh dal vám hodnú dievku, a tú – ak by to i vám i jej po vôli bolo – mieni si avde nás veľkomožný pán ku boku svojmu pripojiť ako vernú a úprimnú manželku.“

Reč starosvatova včele pomiatla myseľ vdovinu, dlho nevedela, čo má odpovedať; napokon riekla:

„Prosím za prepáčenie. Už sa len doviem, ako je obyčaj medzi ľuďmi. Nuž a na akýže chlieb tú moju dievku pýtať ráčite?“

„O chlieb sem-tam,“ usmial sa mladý. „Aký si rozkáže, taký si bude mať: či medený, či strieborný, Či zlatý. Ja som Kovovlad, pán nad baňami. Komu ja dožičím, ten má, komu ja nedožičím, tomu kopáč nenakope.“

Mať rozmýšľala, čo by tie slová znamenali; ona o takom pánovi nikdy nepočula. Ale Ľubka ani nečakala na odpoveď materinu, lež zbehla do záhrady a nalámavši Čo najpevnejšieho kviet'a, uvila pero a podala ho Kovovladovi. A Kovovlad daroval jej na záručnô zlatý prsteň s drahými kameňmi, zlatú partu a zlatý stan, zrukovali sa, vera bola odbavená a Ľubka odišla do svojej komory, aby sa ku sobášu pristrojila.

Ona nepozvala družice svoje, aby jej prišli rozluky zaspievať, ani nedala poprosiť belušnice, aby ju prišli ku sobášu poobliekať a do domu božieho doprevadiť. Obliekla sa sama, a keď pristrojená do izby vkročila, páni skoro tam divom skameneli nad tou nevídanou krásou; ba vlastná mati ju nepoznala- Lez o mater sa ona už ani neozrela. – Nebožká vdova! ... Horko-ťažko si ju vypestovala, a teraz nenašla ani toľko statočnosti u tej pyšnej nevďačnice, žeby jej za materinskú lásku aspoň dáko dobro slovo bola hodila.

Potom išlo sa ku sobášu. Dedina prázdna ostala; staro i mlado, všetko to bežalo do kostola. Kostol celý sa zajasal, keď Ľubka do neho vošla. A keď pod obraz Blahoslavenej stala, všetok ľud iba na ňu pozeral: ku svätici žiaden oči nepozdvihol, modlitba nikomu ani na um neprišla.

Po sobáši sadli mladí do zlatej kolimahe. ostatní svadobníci do striebornej a medenej, a keď popri dome vdovinom sa viezli, kázala Ľubka pohoničovi, aby pošibal kone. Mater vybehla na ulicu, aby sa od dievky odobrala, ale nedostala sa ani do pol cesty, už jej svadba z očí zmizla. – Tam na ulici padla od žiaľu potupená mať; úprimní susedia zanesli ju do domu a uložili na jej lôže, z ktorého viac nepovstala.

Nevďaka dievkina ju umorila.

Medzitým uháňali svadobníci cez hory, cez doly vždy diaľ a ďalej. Behom nebežali, letom leteli! – Ľubka, – tá len bola rada, že má muža Kovovlada. Jej bolo tak dobre v tej zlatej kolimahe, že ani nevyzrela na svet, kade ju vezú, až sa našla vo voľajakej tesnej a pustej doline, kde okolo seba nevídela iba holo skália a nad sebou trochu neba. Nazad tej doliny stálo vysokô bralo, vyššie ako najvyššia veža. A ako sa oni tomu bralu blížili, kone zarehotali, bralo „a rozčeslo a doň otvorila sa brána široká. Do tej brány vryzli kone ako strely z kuše vyhodené a bralo avrelo sa za nimi.

Tu priskočili zo všetkých strán malí ľudíci so svojimi striebornými kahanci a svietili pánom svojim do cesty. Zápät' ale za nimi stúpil Zemotras a zavaľoval ozrutné skaliská e náramným hmotom do úvozu, ktorým sa viezli, a po úvoze neostalo ani znaku.

Ľubka strachom privinula sa k mužovi, ale Kovovlad prívětivé si tešil peknú žienku svoju.

„Tu som,“ vrazil, „ja pán; tu iného pána niet. A čoby sa váľal svet, nič sa neľakaj! Len trochu čakaj, rozjasní sa, vykrásni sa!“

A ihneď začalo presinievať pred nimi a ľudíci tratili sa jeden za druhým.

Keď sa rozjasnilo, prišli svadobníci ku strašnej priepasti. Dolu tou priepasťou revala divoká riava; luna za lunou metala sa zo skaly na skalu. Tá priepasť premostená bola vysokým mostom, ktorý v sedmorakej kráse rozpínal sa nad vodami ako dúha na nebi. Ale sotva svadba tým mostom prešla, spod mosta vynoril sa Vodník a iba raz zahúkol – a luny vzopáli sa jedna na druhú a začali sa s náramným hukotom cez most valiť; a po moste neostalo ani znaku.

Za mostom rozkladal sa les vysoký a hustý; a ten les bol čiro samorastlô olovo. A ako oni do toho lesa vošli, zápät' za nimi priletela Víchorica, zalamovala s náramným treskotom velikánske stromiská do cesty a po ceste neostalo ani znaku.

Keď ale z toho lesa vyšli, razom vykrásnilo sa všetko. Pred nimi otvorila sa utešená krajinka, zaokrúhlená horami vysokými. Prostred tej krajiny na železnom brale svietil zámok Kovovladov, vystavený z čistého krištáľu.

Ľubka málo že si oči nevyhľadela na tej sláve, ktorú v tom zámku našla.

„Čo je moje, to je tvoje!“ takým slovom privítal Kovovlad žienku svoju, a táto nebola by sa teraz dala za žiadnu kráľovnú. Ale skoro bolo po radosti!

V jasnej palote pripravená bola svadobníkom hostina veľiká, a oni sadli za dlhé stoly; jedli, pili a veselili sa. I Ľubka bola veselá; ale nejedia, ani nepila. Tí malí ľudia, prinášali oni na stoly všakovô, čo to ani oko ľudsko nikdy nevidalo, o čom ani ucho ľud-skô nikdy neslýchalo a čo ľudský jazyk ani pomenovať nevie. Ale čože? Keď to tam nebolo ničoho-nič z tých dobrých vecí, ktorými sa my na tomto svete častujeme.

Ľubka bola už na inom svete.

Napokon naša mladucha pri tej velikej hostine zlacnela a prosila si chleba. Kovovlad rozkázal a ľudia zaraz jej doniesli tri chleby na výber: jeden medený, druhý strieborný a tretí zlatý.

Povedala Ľubka, že ona takô neužíva.

„Nuž, čože ti ja dám, žienka moja?“ bedoval Kovovlad, „veď my tu iného nemáme.“

Iba vtedy zbadala Ľubka, že sa súd boží nad ňou vykonáva – a pyšnú jej dušu napadol strach náramný. Preklínala svojich pytačov, aby sa prepadli i so svojím chlebom; – prepadla sa sama ta, kde chlieb pre človeka nerastie. Žiadala byť veľkou paňou, stala sa; bažila za bohatstvom, mala ho. Ale teraz už vďačne by sa bola vrátila do počestnej chudoby svojej, ku svojej potupenej materi. Ale darmo! Mat' už ležala v hrobe a cesta spiatočná mocne bola zatvorená.

Len raz do roka – vtedy, keď sa zem otvárala – hývalo jej dovolenô na tento svet vystúpiť- Ale ani vtedy neukázala sa ľudom na oči. Iba vše v noci slýchavali ju, ako narieka na materinom hrobe a vykladá svoju biedu.

Tri dni smela sa na svete pobaviť; potom – voľme či nevoľme – navracovala sa zase ta do tej bohatej biedy svojej. A tam je tá až podnes – ak Hospodin nezmiloval sa nad ňou.